

Muzikaal 'Kabaal'?!

i.s.m. Christiane Nieuwmeijer, Hogeschool
Leiden & Vrije Universiteit Amsterdam

Muzikaal spel is een vorm van spel waarin (jonge) kinderen in een speciaal ingerichte muzikale omgeving (b.v. in een hoekje op de gang of in de klas) onder beperkte begeleiding van de leerkracht spelen met muziek. Al experimenterend en spelend ontdekken kinderen hier verschillende muziekinstrumenten en maken er hun eigen muziek mee. Ze zingen en luisteren er naar muziek uit diverse stijlen, dansen daar op of spelen er op mee. Voorzien van materialen kunnen kinderen er hun eigen muziek 'noteren', om die vervolgens weer uit te voeren. Door middel van muzikaal spel leren kinderen spelenderwijs over muziek en over zichzelf als muzikant. Onderzoek wijst uit dat kinderen zich door muzikaal spel op meerdere gebieden ontwikkelen, namelijk:



Muzikaal

Het kind:

- ▶ krijgt door experimenteren en manipuleren met muziekinstrumenten en andere geluidsmakers begrip van geluiden en hoe die worden gemaakt,
- ▶ ontdekt en herkent muzikale kenmerken zoals hoog/laag, hard/zacht, snel/langzaam, kort/lang en kan die na verloop van tijd benoemen,
- ▶ ontwikkelt zijn (muzikale-) creativiteit door het maken van liedjes, muziekstukjes, notaties en dansjes,
- ▶ leert reageren op eenvoudige directiegebaren (beginnen, eindigen, volume), en ontwikkelt daarmee het gevoel voor timing.

Sociaal-emotioneel

Het kind:

- ▶ ontwikkelt zelfregulerend gedrag, doordat het in muzikaal spel veel en vaak keuzes moet maken,
- ▶ ontwikkelt sociale vaardigheden doordat het naar anderen moet luisteren, rekening moet houden met anderen, op anderen moet wachten en zaken (zoals muziekinstrumenten) moet delen.

Motorisch

Door te bewegen en het bespelen van muziekinstrumenten ontwikkelt het kind:

- ▶ de oog-hand coördinatie,
- ▶ de grove en fijne motoriek,
- ▶ het ruimtelijk inzicht en -geheugen,
- ▶ de lateralisatie (=samenwerking tussen beide handen; de ene hand voert uit, de andere assisteert); een goede voorbereiding op het schrijven.

Cognitief

Het kind:

- ▶ leert gericht en geconcentreerd luisteren,
- ▶ ontwikkelt het concentratievermogen,
- ▶ ontwikkelt het fonemisch bewustzijn en het auditief discriminatievermogen door het luisteren naar- en het beschrijven van klanken.

Deze inspiratieplaat helpt jou om een muziekhoek in te richten en muzikaal spel te herkennen en te stimuleren. Ga aan de slag!

Stap 1

Richt een muziekhoeck in: muziek maken

Aan de slag!

- ▶ Kies een plek voor je hoek, in de klas of op de gang. Zorg voor een beetje ruimte; kinderen bewegen graag tijdens het muziek maken.
- ▶ Zorg voor verschillende muziekinstrumenten: lang klinkend, kort klinkend, maar ook slag, blaas- en snaarinstrumenten. Andere geluidsmakers kunnen ook interessant zijn voor kinderen, zoals effectinstrumenten.
- ▶ Als je bang bent voor geluidsoverlast, laat dan luide instrumenten zoals bekkens of grote klokkenspelen weg.
- ▶ Laat kinderen in kleine groepjes spelen voor een wat langere tijd (minimaal 20 minuten).
- ▶ Laat kinderen zelf voor de muziekhoeck kiezen.
- ▶ Zorg dat de muziekhoeck voor een aantal weken beschikbaar is; muzikaal spel heeft tijd nodig om zich te ontwikkelen.
- ▶ Laat kinderen eerst enige tijd op zichzelf spelen
 - Meng je niet te snel in het spel.



Blaasinstrumenten



Snaarinstrumenten



Effectinstrumenten



Links: lang klinkend, rechts: kort klinkend

Stap 2

Observeer welk muzikaal spel je bij je leerlingen ziet

Sociaal muzikaal spel:

Solitair spel

Het kind speelt alleen.

Parallel spel

Het kind speelt alleen, maar let toch op anderen; het neemt bijvoorbeeld het tempo, de maat, melodie of ritmes van andere kinderen over.

Coöperatief spel

Het kind maakt muziek samen met anderen, deelt daarbij bijvoorbeeld het tempo, de maat, het ritme of melodiepatronen, of deelt een beweging bij de gemaakte muziek.

Rollenspel (met regels)

Het kind speelt - alleen of met anderen - muzikale situaties na uit de wereld om hen heen, bijvoorbeeld een dirigent, orkest, feest of het circus.



Maak een opname van het spel met je telefoon, zodat je dit later terug kan kijken.

Muzikaal spel:

Focus op het *proces* van het muzikale spel van het kind, niet op het *product*. Het kind zal eerst alles gaan uitproberen (exploratief spel) en zal instrumenten soms op een andere manier bespelen. Het spel is meestal luid en snel! Pas later zal het kind veelal preciezer gaan spelen en naar zichzelf gaan luisteren.

Observeer of het kind:

- ▶ hard, zacht, snel en/of langzaam speelt en dit afwisselt;
- ▶ naar zichzelf luistert als het muziek maakt;
- ▶ met beweging reageert op de maat;
- ▶ in de maat blijft spelen of bewegen;
- ▶ een simpel ritme en/of melodie improviseert;
- ▶ steeds preciezer ritmes of korte melodietjes herhaalt;
- ▶ wisselt van instrument.

Stap 3

Geef impulsen aan het muzikale spel

Kind-geïnitieerd

- ▶ Speel mee met het spel van dat moment, maar volg het kind – neem geen leiding. Gebruik b.v. hetzelfde tempo, hetzelfde ritme, dezelfde energie en gezichtsuitdrukking of hetzelfde instrument.
- ▶ Observeer tijdens het meespelen: wat hoor/zie je? (zie Stap 2).
- ▶ Geef geen waardeoordeel, ('Mooi!') maar geef feedback op wat je hoort ('je speelde heel wild, en opeens was het stil!'), of op wat je ziet aan concentratie/samenspel ('Heb je gehoord wat Jaap speelde? Kun jij dat ook spelen?')
- ▶ Bedenk: voordat kinderen muziek kunnen spelen, moeten ze mét muziek kunnen spelen!

Kind-volgend

- ▶ Het kind kan bijvoorbeeld een ritme of melodie hebben ontdekt en dit constant herhalen. Speel mee met het kind en imiteer diens spel. Zodra het kind dit doorheeft: varieer er op, breid het uit, nodig het kind uit tot imitatie. Doe dit zonder te praten!
- ▶ Gebruik zo nu en dan muzikale begrippen om de gespeelde muziek mee te beschrijven ('Jij speelde heel snel hè?' of: 'Eerst speelde je hoog, en toen opeens heel laag!'). Zo ontwikkelen kinderen een muzikale woordenschat waarmee ze uiteindelijk zelf (hun) muziek kunnen beschrijven.
- ▶ Laat opnames van het spel van kinderen op het digibord zien aan de hele groep. Laat de spelende kinderen vertellen wat er gebeurde en bespreek: wie heeft dit ook wel eens gedaan? Wat kan er nog meer? Zo breng je andere kinderen op ideeën. Gebruik ook hier muzikale begrippen.

Leerkracht-geïnspireerd

Initieer (in de grote kring, of tijdens het meespelen):

- ▶ nieuwe liedjes; laat kinderen er een tekening bij maken en voeg toe aan de hoek*,
- ▶ klankspelletjes; laat kinderen er een tekening bij maken en voeg toe aan de hoek*,
- ▶ gedichten, verhalen of tekeningen die muzikaal verklankt kunnen worden. Voeg ze toe aan de hoek.*

* Kinderen kunnen hiermee hun spel uitbreiden.

- ▶ Voeg nieuwe materialen toe: muziekinstrumenten, geluidsmakers, schrijfmateriaal, cd's, dansmaterialen zoals linten en sjaltjes.
- ▶ Bekijk filmpjes van dirigenten, musici of dansers in de grote kring en bespreek: 'Wat doen ze?' 'Wat gebruiken ze er voor?' 'Wat hebben wij nodig als we dat ook willen doen?'
- ▶ Geef geen verplichte opdrachten; spel is vrijwillig. Je impulsen zijn bedoeld om het spel van kinderen interessant te houden. Het kan zijn dat ze je ideeën totaal anders gebruiken dan je had gedacht. Prima: dat is spel, en een uiting van creativiteit!